

TÉZISGYŰJTMÉNY

Kasza Gyula

Kockázatkommunikáció az élelmiszerbiztonság területén

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Lakner Zoltán

tanszékvezető egyetemi docens

Budapest, 2010

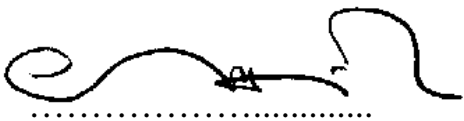
A doktori iskola megnevezése:
Budapesti Corvinus Egyetem
Tájépítészeti és Tájökológiai Doktori Iskola

tudományága:
gazdálkodás- és szervezéstudományok

vezetője: **Csemez Attila, DSc**
tanszékvezető egyetemi tanár
Budapesti Corvinus Egyetem
Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék

Témavezető: **Lakner Zoltán, CSc**
tanszékvezető egyetemi docens
Budapesti Corvinus Egyetem
Élelmiszeripari Gazdaságtan Tanszék

A jelölt a Budapesti Corvinus Egyetem Doktori Szabályzatában előírt valamennyi feltételnek eleget tett, az értekezés műhelyvitájában elhangzott észrevételeket és javaslatokat az értekezés átdolgozásakor figyelembe vette, ezért az értekezés védési eljárásra bocsátható.

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
I. Szakirodalmi áttekintés	6
II. Kutatási célkitűzések.....	9
III. Vizsgálati módszerek.....	9
IV. Kutatási eredmények	11
V. Új tudományos eredmények összefoglalása.....	16
Fontosabb hivatkozások.....	17
Publikációs jegyzék	20

Bevezetés

Az élelmiszerbiztonság kérdésköre az elmúlt évtizedben fokozatosan növekvő mértékben került az érdeklődés előterébe. A jelenség okát számos tényezőre vezethetjük vissza. Ezek közül az alábbiakat emelhetjük ki:

1. Az informatikai, statisztikai és egészségügyi kontrolling rendszerek fejlődésével az elmúlt évtizedben vált nyilvánvalóvá az a tény, hogy a biztonságos élelmiszerelőállítás még a legfejlettebb országok élelmiszertermelő- és forgalmazó vállalkozói sem képesek teljes körűen, minden részletre kiterjedően garantálni, s erre a minőségirányítási rendszerek bevezetése sem adott átütő erejű választ. A helyzet romlásához jelentősen hozzájárult az élelmiszerlánc élelmiszertermelő és élelmiszerfogyasztó szereplőinek szerkezeti és földrajzi értelemben egyaránt jelentős eltávolodása, valamint az élelmiszerelőállítás rendszerének fokozódó komplexitása, amellyel együtt járt a gyártói felelősség mind nehezebb számon kérhetősége is. A globalizálódó élelmiszerkereskedelmet jellemző, növekvő méretű tételek révén pedig egy adott probléma – amely sok esetben egyetlen globális gyártóra vezethető vissza – általában egyidejűleg számos országban megjelenő, alkalmanként pedig világméretű krízishez vezet. Ezek az események nem egyszer a fogyasztók százezreit vagy millióit veszélyeztetik. Erre a jelenségre szolgált példát a 2007-es guargumi-krízis.
2. Az élelmiszerbiztonsági események a korábbiaknál szélesebb kör számára válnak közismertté. Az élelmiszerbiztonsággal kapcsolatos tömegkommunikáció, valamint az internet által biztosított nyilvánosság kiteljesedése egyre több fogyasztóban tudatosítja az élelmiszerek fogyasztásával járó kockázatot. A fogyasztók biztonságérzetét tovább csökkenti a média sajátos mechanizmusa, amely a felhasználószám emelésében érdekelt, s ezt legkönnyebben az emberi psziché ösztönös részének izgalomba hozásával érheti el (az élelmiszerbiztonság esetében a szorongás és a félelem az, amelyre ez a mechanizmus egyszerű eszközökkel felépíthető).
3. Az elmúlt évtizedben kirobbant, az élelmiszerek nem megfelelő biztonságával kapcsolatos események sorozata nem csak arra mutat rá, hogy milyen súlyos következményei lehetnek az élelmiszerelőállítás higiéniai feltételeinek elhanyagolásának, hanem arra is felhívják a figyelmet, hogy jelentős hiányosságok vannak az élelmiszerbiztonsági kockázatok korai felismerése és a szükséges, időbeni

intézkedések megtétele területén. Erre európai szintű példát szolgáltat a BSE-krízis, hazánkban pedig a 2004-es pirospaprika-botrány hívja fel erre a figyelmet.

4. Az élelmiszer-biztonság kérdését mind gyakrabban és egyre hatékonyabban alkalmazzák az egyes nemzetállamok kormányai belső piacaik védelme, a megszerzett piaci pozíciók biztosításának eszközeként is. A világkereskedelem liberalizálását szolgáló megállapodások egyre nagyobb mértékben tiltják a kvóták és vámok alkalmazását, azonban az elővigyázatosság elvére és az állampolgárok egészségének védelmére hivatkozva megvalósítható az úgynevezett nem-tarifás protekcionizmus.
5. A mezőgazdaságban és az élelmiszeripari termék-előállításban működő vállalatok egyre élesebb versenyben állnak egymással. A verseny egyik legfontosabb eszköze az új technológiák alkalmazása és az új termékek bevezetése. Az éleződő versenyben mind nagyobb jelentőséget kap a termék újdonságtartalma, és a gyártók sok esetben nem kellő körültekintéssel ellenőrzik, hogy az új termék vagy technológia nem jelent-e kockázatot a fogyasztó egészségére. Ugyanakkor az új technológiák akkor is aggodalmat válthatnak ki a fogyasztókból, ha erre tudományosan alátámasztott ismeretek nem szolgáltatnak alapot.
6. Az élelmiszerbiztonság jelentőségének megítélése még nem egyértelmű a szakmai közvéleményben sem. A fogyasztó kockázatészlelése jelentős mértékben eltérhet a kormányzat és a versenyszféra szakembereinek kockázatbecslésétől. Sokan úgy vélik, hogy a fogyasztók indokolatlanul magasnak becsülnék bizonyos kockázatokat, míg a tudományos alapokon végzett kockázatszámítás sokkal kisebb kockázati értékeket valószínűsít. Ez számos esetben eredményezi azt, hogy a kockázatkommunikáció nem a népegészségügyi szempontból legkritikusabb területekre koncentrál. A helyzetet nehezíti továbbá, hogy a fogyasztók bizonyos folyamatosan jelenlévő, magas szintű kockázatokhoz hozzászoknak. Részben ebből adódik az is, hogy egyes esetekben a megbetegedések valós száma nem tükröződik a hivatalos statisztikákban sem. Mindhárom jelenségre megfelelő példát szolgáltat a háztartási és a személyi higiénia témaköre, amely továbbra is a megbetegedések legnagyobb számáért felelős.

I. Szakirodalmi áttekintés

Értekezésem témaválasztását az élelmiszerbiztonság növekvő mértékű előtérbe kerülése, valamint a témakör fokozódó társadalmi-gazdasági jelentősége indokolta. Különösen fontos indokom volt továbbá, hogy egyes élelmiszerlánc-események népegészségügyi jelentőségén messze túlmutat az okozott gazdasági kár (mint például a hazai szarvasmarha-ágazatot is megrengető BSE-krízis, illetve potenciálisan ilyen volt a 2009-es fuzárium-botrány is).

Az élelmiszerfogyasztás biztonságának eléréséhez nem elégséges az élelmiszerek állapotát befolyásoló objektív tényezőket optimális módon szabályozni, hanem az élelmiszerfogyasztással kapcsolatos kommunikációs folyamat hatékonyságának javítására is szükség van. Ehhez egyrészt a kommunikációs folyamat tartalmát (mikor és mit kommunikálunk), másrészt formáját (milyen formában tesszük ezt) kell fejlesztenünk. Ahhoz azonban, hogy tevékenységünket optimális módon fejthessük ki, meg kell ismernünk a fogyasztó gondolkodását és reakcióit (kockázatészlelés, kockázatelfogadás, kockázatok kezelésére szolgáló egyéni védekezési, kockázatelkerülési stratégiák). A fogyasztói magatartást meghatározó szubjektív faktorok feltárása és elemzése alapvető jelentőségű az élelmiszerfogyasztással kapcsolatos kockázatkezelés és kockázatkommunikáció tudományos igényű megalapozásához.

Munkám első részében a szakirodalom elemzésére, valamint a témakör vezető külföldi és hazai szakembereivel folytatott konzultációimra alapozva bemutattam a globalizáció és az élelmiszerbiztonság összetett kapcsolatrendszerét. Az értekezés szakirodalmi áttekintéssel foglalkozó részének elején igazoltam, hogy a veszély észlelésének és elkerülésének képessége minden élőlény számára alapvető fontosságú a túlélésért folytatott harcban. A túlélést segíti a megtörtént események tapasztalatainak feldolgozása és a tanulságok leszűrése és felhasználása a jövőbeli döntések során. Ez annak a viselkedésformának (alkalmazkodásnak) az alapja, amely segíti az egyed – és végső soron a populáció – túlélését. Az emberi társadalmak nem csak alkalmazkodnak a környezethez, hanem jelentősen meg is változtatják azt. Ez a tevékenység azonban a meglévő kockázatok csökkentése mellett gyakran újabb kockázatok teremtéséhez vezet. Ezzel elérkezünk a kockázat-alapú társadalmak („risk society“) korszakába, ahol mind jelentősebb szerepet kap a kollektív kockázatkezelés, és a kockázatos döntésekben történő közösségi részvétel. A közösségi részvétellel létrejövő döntéshozatal kezdetben szinte kizárólag az alulról jövő kezdeményezéseket foglalta magába (demonstrációk, mozgalmak), napjainkra azonban kezd eltolódní a hangsúly a felülről

szervezett, demokratikus alapelveket kötelezően vagy önkéntesen alkalmazó közigazgatási programok irányába. Mindinkább kibontakoznak a közösségi döntéshozatal alapvető normái, amelyek közül a legfontosabbak:

1. A társadalmi szereplők számára biztosítani kell az eltérő álláspontok és kontextusok bemutatásának lehetőségét.
2. A társadalmi szereplők számára biztosítani kell az aktuális megfontolás tárgyát képező álláspont opponálásának, megcáfolásának lehetőségét.
3. A társadalmi szereplők kommunikációjának valóságosnak (és legalább páronként kétirányúnak) kell lennie, valamint a szereplők egyenrangúságára kell épülnie.
4. Minden álláspontot meg kell vizsgálni, beleértve azok gyakorlati kihatásait is.
5. Minden társadalmi szereplőt részrehajlásmentesen kell kezelni, és biztosítani kell a következetességet és az egyenlő bánásmód elvét a döntéshozás során.
6. A döntéshozóknak igazolniuk kell azt, hogy a döntés-előkészítési folyamat eredményeit miképpen alkalmazták, valamint ismertetniük kell a meghozott döntés mellett szóló logikát és érveket.

A témakört kutató vezető külföldi intézményben végzett forrástanulmányaimra építve összefoglaltam a szakpolitikai döntések társadalmi megalapozásával kapcsolatos európai tapasztalatokat. Kutatásaim eredményei azt igazolják, hogy a tudomány termelőerővé válásának és a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásának előtérbe kerülésével nő az igény a technológiával kapcsolatos döntések társadalmisítására, a döntésekben történő társadalmi részvételre. Ugyanakkor még a legfejlettebb országok jelentős hányadában sem áll rendelkezésre a széles társadalmi rétegek számára az a kulturális tőke, amelynek bázisán érdemi partnerei lehetnének az egyes szakpolitikai vitáknak, azaz a „hétköznapi emberek” meghatározó hányada meg sem közelíti azt az ismeret-küszöböt, amelynek birtokában érdemi résztvevői lehetnének a társadalmi-szakmai elit köreiben tárgyalt kérdések megvitatásának. Ebből következően számos vizsgálat és modell igyekezett megoldást találni a döntésekben történő érdemi részvételhez szükséges ismeretszint és a társadalom kulturális tőkéje közötti, egyre mélyülő szakadék áthidalására.

A feladatot nem csak a fogyasztók és a szakértők ismereteinek eltérő szintje, hanem eltérő kockázatértékelési is megnehezíti. Elsőként Starr (1969) írta le a szubjektív kockázatesztelés és a statisztikai valószínűségek (amely a szakértői kockázatbecslés alapja) közötti különbségeket.

Starr megkísérelte feltárni a különbségek okait is, ez azonban – a későbbi vizsgálatok fényében – csak részben, s nem minden tekintetben helytállóan sikerült. E munkát végül Kahneman és Tversky (1974) folytatták tovább és fejezték be, részletesen bemutatva azokat a jelenségeket, amelyek hatással vannak a fogyasztók kockázátészlelésére. Munkájuk során meghatározó felfedezést tettek az emberi gondolkodás általános mechanizmusait tekintve is. Bebizonyították, hogy döntési helyzetekben a heurisztikus megközelítés kerül előtérbe az algoritmikus elemzés helyett, amely jelentősen megkönnyíti a döntéshozást, azonban bizonyos típus-esetekben jellemző hibákat eredményez. Kahneman és Tversky eredményei alapján Slovic és Fischhoff kitartó munkával kidolgozták a kockázátészlelés mechanizmusának pszichometrikus modelljét, amely betekintést nyújt a kockázat résztulajdonságainak érvényesülésébe a kockázátészlelés során (Slovic, 1987).

Elemzéseim azt támasztják alá, hogy az 1990-es évek óta ugyan gyorsan nő a témakörrel foglalkozó elméletek és modellek száma, a gyakorlatban is működő megoldások azonban alig vannak. Az a tény viszont, hogy ez a probléma ilyen jelentős mértékben áll a társadalmi érdeklődés homlokterében, önmagában is arra hívja fel a figyelmet, hogy a disszertációban vizsgált kérdéskör időszerű, nemzetközi érdeklődésre is számot tartó és a kutatási eredmények önmagukon túlmutató jelentőségűek. A munka során létrejött új ismeretek, levont tapasztalatok és tanulságok más, a technológiai fejlődés társadalmi összefüggéseivel kapcsolatos vizsgálati területeken is alkalmazhatók.

Az élelmiszerlánc felügyelete olyan közjót szolgáló társadalmi tevékenység, amelyben minden résztvevőnek feladatai vannak. A lánc legerősebb, de legkevésbé tudatos és érdekeit egységesen megjeleníteni képes szereplője a fogyasztó. A fogyasztók érdekeinek védelme tehát szükségessé teszi az állami beavatkozást, amelynek eszköztárát a közösségi döntések tudományterülete szolgáltatja. A magyar civil társadalom fejlettségi szintje és sajátosságai révén az egyes eszközök alkalmazása meglehetősen korlátos, azonban más eszközök – mint például a közvéleménykutatások, fogyasztói tanulmányok – kielégítő hatékonysággal alkalmazhatók. Az élelmiszerbiztonsági kockázatkommunikáció elemi eszköztárához ezért kell tehát, hogy hozzátartozzanak azok a módszerek, amelyek lehetővé teszik a fogyasztói vélemények, álláspontok alapos megismerését, a kritikus kérdéseket illető tudásszint felmérését, valamint az adott esetekben bekövetkező válaszreakciók működését, a tudatos és ösztönös fogyasztói magatartást.

II. Kutatási célkitűzések

1. Kutatásaim során részletesen elemeztem néhány, az elmúlt tíz évben lezajlott, jelentős sajtóvisszhangot kiváltó esemény („élelmiszerbotrány”) kialakulását, sajtóvisszhangját és társadalmi-fogyasztói hatásait.
2. Egy-egy konkrét ügy kapcsán megvizsgáltam az érintett szereplők mozgásterét, elemeztem stratégiájukat és taktikájukat a különböző, időben gyakran gyorsan változó szituációkban.
3. Szakértői megkérdezésekkel vizsgáltam az érintett érdek-csoportok meghatározó szereplőinek magatartását a genetikailag módosított szervezetek mezőgazdasági termelésben történő felhasználásával kapcsolatban.
4. Megvizsgáltam a fogyasztók attitűdjeit, kockázatészlelését és magatartását az élelmiszerbiztonsághoz kapcsolódó döntéseik meghozatalakor.
5. Elemeztem az államigazgatási intézmények élelmiszerbiztonsági kommunikációval kapcsolatos stratégiáját, koordinációs mechanizmusait és kommunikációs eljárásait.

III. Vizsgálati módszerek

Munkám során széleskörűen igyekeztem kiaknázni a korszerű fogyasztó-kutatási módszerek kiterjedt eszköztárát. Kollégáimmal nagyszámú fogyasztói kérdőíves felmérést végeztünk. Ezek során – a rendelkezésre álló költségvetés korlátozottságából adódóan – a reprezentativitás nem mindig volt megvalósítható, de a választok relevanciáját feltétlenül célnak tekintettük. Az említett minták jellemzően a képzettségi szintnél mutatnak eltéréseket az össznépszerűségeknél megfigyelt arányokhoz képest. Több esetben úgy döntöttünk, hogy nem alkalmazzuk a súlyozás módszerét, mert a fogyasztótudományi szakirodalom alapján feltételezhető, hogy a magasabb végzettségű rétegek 2-4 év távlatában már véleményvezetőnek minősülhetnek, így a mintáink kapcsolata a valósággal megfelelően biztosított. Azoknál a kérdéseknél viszont, ahol ez az aránytalanság jelentős eltéréseket okozott, a dolgozatban is bemutatott módon szegmentáltuk a mintát, és egymáshoz viszonyítva mutattuk be a mintarészek, vagyis az egyes fogyasztói csoportok tulajdonságait. Munkánkban specifikus minőségbiztosítási módszereket fejlesztettünk ki és honosítottunk meg. Ezek legfőbb jellemzői:

- A kérdezőbiztosok párokban dolgoztak, ahol az egyik tag régebb óta áll velünk kapcsolatban, és ez idő alatt megbízhatónak bizonyult, a pár másik tagja pedig kezdő.

- A kérdezőbiztosok munkáját felügyeljük. Ennek során bejelentés nélkül felkereshetjük őket a lekérdezés helyszínén, illetve a próbavásárlások mintájára ellenőrizhetjük a munkáját harmadik (jellemzően valamelyik keresett kvótába tartozó) fél bevonásával. A felügyelet tényéről a kérdezőbiztosokat előzetesen tájékoztattuk.
- A kérdőíveinkben általában szerepeltek olyan szűrőkérdések, amelyek azt hivatottak szolgálni, hogy az adatfelviteli hibákat a lehető legtöbb racionális eszközzel tudjuk szűrni. Ezek a kérdések általában egy másik, kérdőívben szereplő kérdéssel állnak összefüggésben, és egyértelmű függőségi relációban állnak. Amennyiben ez a reláció az adatbázis hibaszűrése során nem áll fent valamelyik kérdőívénél, akkor kikerestük sorszám szerint az adott jegyzőkönyvet, és ellenőriztük, hogy a reláció téves adatbevitelre vagy kitöltési paradoxonra vezethető-e vissza. Amennyiben ismétlődő a kitöltési paradoxon, és ez csak bizonyos kérdezőbiztosokra jellemző (akiknek kódját hozzárendeljük az általuk lekérdezett kérdőívhez), akkor – esetleges mérlegelést követően – az alapos okkal feltételezhetően tisztességtelen féllal megszakítjuk a kapcsolatot, és későbbi projektjeink során sem alkalmazzuk.
- Figyeltük az egymás után következő kérdésre adott válaszok monotonitását. A kérdőívek megtervezése során törekedtünk arra, hogy a monoton kérdéssorozatok bizonyos pontokon szükségszerűen megtörjenek: például olyan kérdést alkalmaztunk, amely egy másik – nem sokkal korábbi – kérdésnek tartalmi inverze.

A beérkezett kérdőíveket egy központi helyiségben gyűjtjük, és beérkezés után kódoljuk. A kód tartalmazza a kérdőív sorszámát, a kérdezőbiztos kódját, és esetleg egy időkódot is (eseményhez kötődő felmérések, mint például élelmiszerkrízisek vizsgálata során komoly jelentősége lehet a megkérdezés időpontjának). Ezek után az adatfelvitelt végző kolléga kódja is rákerül a kérdőívre, de nem hamarabb, mint ahogyan az adatfelvitel megtörténik (ezáltal ránézésre is beazonosítható a már felvitt, illetve a felvitelre váró kérdőív).

A kérdőívben szereplő kérdéseket az adatfelvitel megkezdése előtt kódolni kell, vagyis a kérdőív adataihoz változókat és értéktartományt rendelünk. Egy kitöltetlen kérdőíven jól látható módon jelöljük a kódokat, és az adatfelvitelt végző kollégával (kollégákkal) változónként átbeszéljük, majd közösen felviszünk egy kérdőívet. Nyitott kérdéseknél – különösen, ahol szöveges választ várunk – előfordulhat, hogy a válaszokat is kódolni kell. Ekkor megengedhető, hogy értelmileg nagyon közel álló válaszok azonos kódokat kapjanak, ezáltal felgyorsítható az adatbevitel és megkönnyíthető az elemzés. Ilyen esetben (különösen, ha számkódot kap egy szöveges elem) célszerű kódtáblázat készítése. A kódtáblázatot az

adatbevitelt végzők egymással konzultálva kell, hogy kialakítsák, elkerülve ezzel a későbbi értelmezhetőségi problémákat.

A kérdőívek feldolgozása során nyert adatokat matematikai-statisztikai eszközökkel, jellemzően az SPSS programcsomag használatával dolgoztuk fel.

Kutatásaim során figyelmet fordítottam a kvalitatív elemzések széles körű alkalmazására is. Ezek között volt média-elemzés, fókuszcsoportos interjú és nagy számú szakértői interjú.

IV. Kutatási eredmények

A BSE krízis és hatásai

Munkám vizsgálati szakaszának első részében néhány élelmiszer által okozott tömeges megbetegedés, illetve annak vélt vagy valós veszélye kapcsán kialakuló társadalmi interakciókat, fogyasztói reakciókat vizsgáltam. A szivacsos agyvelőgyulladás (BSE) krízis kapcsán bemutattam, hogy a sajtóban megjelent, részben a külföldön előforduló esetek drámai, naturalista bemutatására, részben pedig a várható áldozatszám előrejelzésére alapuló tudósítások és találgatások még akkor is erőteljesen voltak képesek rontani a magyar fogyasztók vásárlási hajlandóságát, ha ezt az aggodalmat semmiféle magyar vonatkozású hír nem támasztotta alá. Kutatásaim eredményei arra hívják fel a figyelmet, hogy a fogyasztók többsége a határozott, hiteles és reagálni képes hatósági kommunikáció hiányában nem képes világosan elkülöníteni, hogy mely élelmiszer-biztonsággal kapcsolatos hírek vonatkoznak Magyarországra, és melyek érvényesek külföldre. Az esemény igazolta azt is, hogy egy valós alap nélküli krízis is jelentős gazdasági károkat okozhat a hatékony kockázatkommunikációs stratégia hiányában.

A baromfiinfluenza, a politika, a fogyasztó és a média

A baromfiinfluenza-esetek elemzésével igazoltam, hogy a létező veszély felnagyítását nemcsak a média, hanem a politikai szféra érdeke is szolgálta: megnyílt a lehetőség arra, hogy a népszerűsége egyik mélypontján levő miniszterelnök pártsemleges, ugyanakkor mindenki érdeklődésére számot tartó kérdésben szerepeljen, és ezzel erősítse a gondoskodó, a hétköznapi emberek számára közvetlenül érzékelhető problémákban is határozottan cselekvő, figyelmes és határozott vezető képét. A kockázatkommunikáció a kezdeti lépések után

azonban átkerült a szakmai intézményekhez, akik megfelelő módon jártak el. Kutatási eredményeim egyértelműen igazolják, hogy a magyar lakosság baromfi-fogyasztásában nem következett be jelentős csökkenés. Ez jelzi az érintett szervezeteknek a korábbinál hatékonyabb kommunikációját.

Munkám eredményei arra is felhívják a figyelmet, hogy a lakosság média-használati szokásai egyre nagyobb divergenciát mutatnak. Ebből az következik, hogy a különböző kommunikációs csatornák optimális portfóliójának kialakításakor az életkor és a képzettség figyelembe vétele fokozott szerepet kell, hogy kapjon.

A paprikabotrány elemzése

Az elmúlt évtizedek talán nem legnagyobb jelentőségű, de mindenesetre a legnagyobb nemzetközi sajtóvisszhangot kiváltó élelmiszerbotránya a 2004-ben kirobbant „paprikaügy” volt. Kutatásaim során az eseményekkel párhuzamosan, elemeztem a krízis kibontakozását. Vizsgálataim eredményei azt igazolják, hogy a paprikavertikum dezintegrációja és gazdasági ellehetetlenülése szükségszerűen vezetett az alapanyag-termelés erőteljes hullámzásához. A meghatározó paprikatermelők a termék-differenciálás és a fogyasztók tájékoztatása helyett nem kellően ellenőrzött minőségű importpaprikát keverték a termékekbe, és ezzel nemcsak megtévesztették a vásárlókat, hanem – gyakorlatilag elhanyagolható mértékű, de a politika és a média által jól kihasználható – élelmiszerbiztonsági kockázatot is okoztak a fogyasztóknak.

Dokumentumelemzésekkel igazoltam, hogy a kormányzati élelmiszerlánc-felügyelet a botrány előtt nem volt elég érzékeny azokra a nem feltétlenül hivatalos, de már a válság árnyékát előrevetítő tényezőkre, melyeket a válságkezelés szakirodalma „gyenge jelekként” ismer.

A krízis alatt sem a kormányzati szerveknek, sem a vállalatoknak nem volt világos kommunikációs stratégiája. A különböző kormánysszervek olykor ellentmondásos nyilatkozatai tovább csökkentették a bizalmat. A válság napjaiban végzett kutatásaim azt a hipotézist erősítették meg, hogy 1) a fogyasztók alapvető fontosságot tulajdonítanak az élelmiszerbiztonságnak. 2) Az információtovábbításban nő a korszerű információhordozók szerepe. 3) A médiát partnerként kell kezelni a kockázatkommunikációban. 4) Jelentős különbségek vannak az egyes fogyasztói rétegek kockázátészlelésében és kockázat-elfogadásában, s ezeket figyelembe kell venni a kockázatkommunikáció tervezése során is. 5) A kockázathoz való viszony alapján előre jelezhető a fogyasztók tervezett magatartása. Ez fontos eszköz lehet mind a kormányzati mind a vállalati kommunikációs stratégia kialakításakor.

A GM-élelmiszerek körüli társadalmi vita

A genetikailag módosított növényi részeket tartalmazó nyersanyagok élelmiszeripari felhasználásával (a továbbiakban GM; GMO) kapcsolatos viták nem tekinthetők ugyan a hagyományos értelemben vett élelmiszerbotránynak, de egyes vélekedések szerint e termékek fogyasztása kockázatonövekedést jelent a fogyasztó számára. Ebből adódóan indokoltnak láttam a kérdés hazai elemzését. A problémakört részben az érintett érdekcsoportok véleményének feltárására irányuló megkérdezés-sorozattal, részben fogyasztói vizsgálatokkal elemeztem. Munkám fontos eredménye a meghatározó érdekcsoportok azonosítása, s a GMO-vitát befolyásoló társadalmi erőtér feltárása volt. A kapott eredmény a szakmai közvélemény erőteljes megosztottságát, a konszenzus hiányát igazolja. A közvetlen megkérdezések eredményei arra hívják fel a figyelmet, hogy a fogyasztók továbbra is erőteljes fenntartásokat fogalmaznak meg a GMO-val szemben. Jelenlegi ismereteink és vizsgálati tapasztalataink alapján ez akkor és csak akkor mérséklődik, ha a fogyasztók közvetlenül is érzékelik a technológia előnyeit.

Élelmiszerbotránnyok és élelmiszerfogyasztók az ezredforduló forgatagában

Kutatásaim során egyre növekvő figyelmet fordítottam a hazai jelentőségű élelmiszerbotránnyok fogyasztói fogadtatásának vizsgálatára. A 2006-os év a M.E.G.A. Tradebotránnyként elhíresült eseménysorozattal búcsúzott. A sajtóban megjelenő információk alapján a Pest Megyei Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Állomás egy olyan raktárt talált, ahol importtermékeket címkéztek át, hogy megfeleljenek a magyar jelölési jogszabályoknak, sőt a forgalmazott élelmiszerek lejáratát is meghamisították. A 2007 tavaszán elvégzett kérdőíves felméréseimmel arra kíséreltem meg választ találni, hogy a fogyasztók hogyan reagálnak az általuk nem megfelelő minőségűnek talált termékekre. Vizsgálataim eredményei szemléletesen igazolják a magyar fogyasztók ambivalenciáját: sokan igazolva látták a M.E.G.A. Trade botránnyban azt a – politikusok szájából is elhangzó – kijelentést, hogy hazánk valóban Európa élelmiszer-személtérakóhelye lett, a kritikák nagy része pedig globalizáció-ellenes hangvételt ütött meg. Az ügyben érintett kereskedelmi láncokat gyakran az ügytevőleges résztvevőiként nevezték meg a hangadók. Kutatásaink eredményei alapján a válaszadók körülbelül negyede észlelt a vásárolt termékeken az események időszakában gyanús, a lejáratát meghamisítására irányuló átcímkézést vagy átcsomagolást, a többségük azonban erre alig reagált. Mindössze 23% viselkedett tudatos vásárlóként, aki visszavitte a

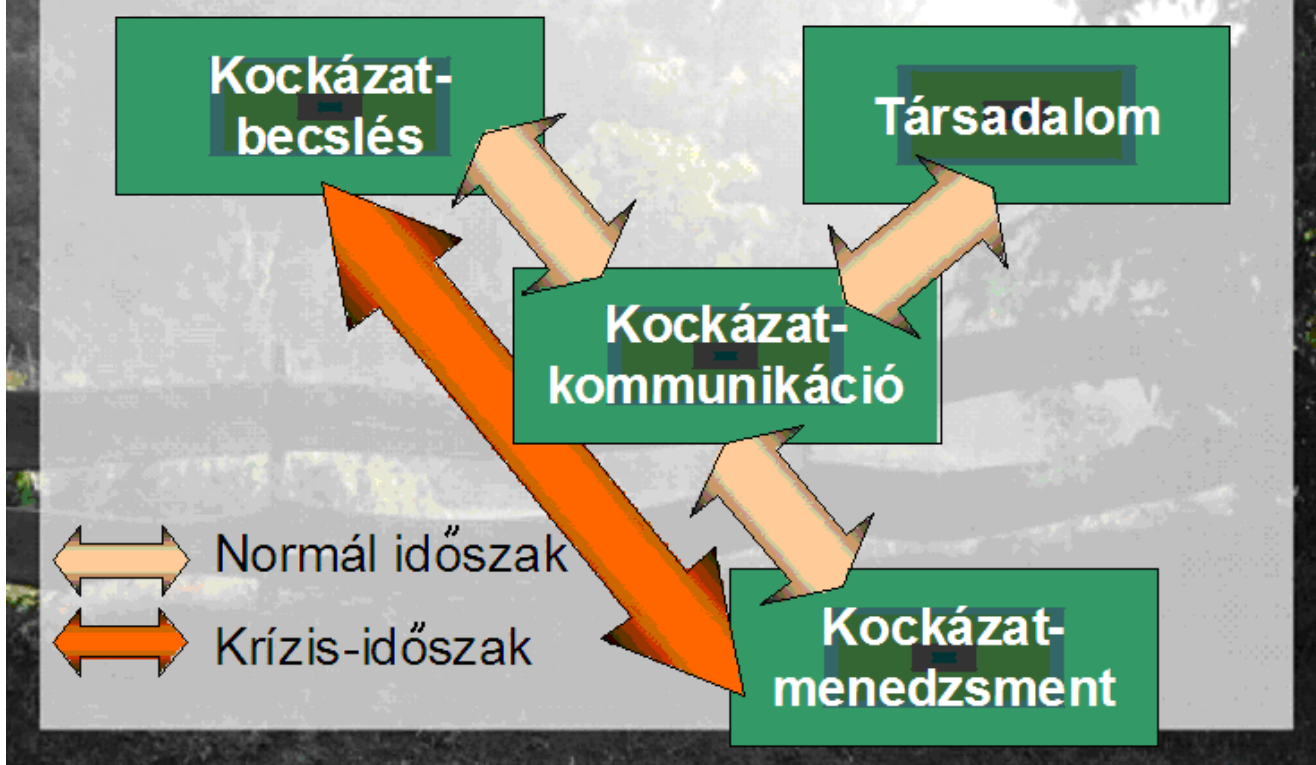
gyanús terméket a boltba. Eközben 11% egészen egyszerűen elfogyasztotta a terméket, annak tudatában, hogy valakik gyanús szándékkal manipulálták a címkeinformációkat. A hatóságokat – bármelyik hatóságot – mindeközben kevesebb, mint 2% értesítette.

Vizsgálataim eredményei messzemenően megerősítették azt a vélekedést, hogy a vásárlói tudatosság továbbra is alacsony szintű. Gyakorlatilag alig találhatók olyan állampolgárok, akik partnerként kezelnék az élelmiszerlánc-felügyeleti hatóságot, s sokan még a boltba sem viszik vissza a gyanús vagy nem megfelelő termékeket. A válaszadók jelentékeny része mindeközben hajlandó felvállalni még a nyilvánvaló kockázatokat is. Elmondhatjuk tehát, hogy bár hajlamosak vagyunk arra, hogy szavak szintjén vehemensen ostorozzuk a meglévő élelmiszerlánc-felügyeleti struktúrát, vásárlóként azonban a szükséges minimumot sem tesszük meg annak érdekében, hogy a jövőben lehetőleg ne ismétlődjenek meg a M.E.G.A. Trade botrányhoz hasonló jelenségek.

A hatósági kockázatkommunikáció optimalizálása felé

Disszertációm záró fejezete az élelmiszerbiztonság szavatolását szolgáló hatósági élelmiszerlánc-felügyelet működésének ideális esetben szerves részét képező kommunikációs tevékenység továbbfejlesztésével foglalkozik. Az eddigi nemzetközi és hazai élelmiszerbiztonsági botrányok lefolyásának retrospektív és komparatív kritikai elemzésére alapján javaslatot dolgoztam ki a kockázatkommunikáció szervezeti rendszerére, s az egyes szakigazgatási alrendszerek közötti kapcsolattartásra. Részletesen igazoltam: a hatékony fogyasztói kommunikációt nehezíti az a tény, hogy az FVM, az EüM, a SzMM és a GKM felügyelete alatt jelenleg több, különféle feladat- és hatáskörrel felruházott, egymástól független szervezet működik. A kutatásaim eredményei alapján javasolt modellt a 2. ábra foglalja össze. A partnerségi modell lényege, hogy a fogyasztó számára átláthatóbb struktúrát kell biztosítani, amely képes együttesen megjeleníteni az élelmiszertudományi, az élelmiszerbiztonsági és ideális esetben a táplálkozástudományi ismereteket is. E szervezet ismertségét és elismertségét következetes munkával meg kell alapozni, miközben folyamatosan keresni kell a fogyasztókkal való kapcsolattartás hatékony eszközeit. Ugyanakkor – a beavatkozás lehetőségének birtokában – naprakész ismeretekkel kell rendelkezni a fogyasztók felkészültségét, kockázatuszlelését és kockázatelkerülési magatartását illetően, különös tekintettel azokra a fogyasztói csoportokra, amelyek egyes kockázatokra érzékenyebbek, illetve azoknak az átlagnál magasabban kitéttek.

A kockázatkommunikáció partnerségi modellje

2. ábra. A kockázatkommunikáció partnerségi modellje

Kutatásaim legfontosabb tanulsága, hogy paradigmaváltás szükséges a fogyasztókkal való kapcsolattartás területén. A globalizálódó világban nehéz klasszikus hatósági eszközökkel megvédeni a fogyasztót. A deficit-modellre épülő technokrata, paternalista rendszer a megváltozott társadalmi-gazdasági térben nem működik. E rendszerben ezért minden eddiginél fontosabb lesz a tudatos fogyasztó szerepe, aki, mint partner – természetesen a saját érdekeit is szem előtt tartva – tájékozódik, a pénzével tudatosan szavaz, az általa észlelt kockázatokról pedig értesíti a hatóságot.

V. Új tudományos eredmények összefoglalása

1. Fogyasztói- és médiaelemzéssel bizonyítottam a sajtó és az államigazgatás kockázatkommunikációs tevékenységének szerepét és jelentőségét, valamint kölcsönhatásait az élelmiszer-biztonsági események társadalmi fogadtatásának meghatározásában. Igazoltam az átgondolt, előre tervezett kríziskommunikációs stratégia kialakításának jelentőségét, a nemzetközi tapasztalatok és a kutatásaim alapján meghatároztam annak fő területeit (a kockázatkommunikáció és az eseményekhez kötődő kríziskommunikáció alapján felosztva), működésének irányelveit (az időbeliség, az üzenet jellege, nyelvezete és tartalma, elérhetősége és célzottsága, illetve a közlő személye alapján) és alapvető módszereit (kommunikációs eljárások, csatornák, jogszabályi keretek).
2. Primer és szekunder kutatási módszerek kombinálásával elemeztem a 21. század első évtizedében lezajlott magyarországi – esetenként valóságos alappal nem rendelkező – élelmiszerbiztonsági krízishelyzetekre adott fogyasztói reakciókat. Kutatási eredményeim alapján igazoltam, hogy a fogyasztók erőteljesen – elsősorban a végzettség, másodsorban a társadalmi szerepek és az élelmiszerfogyasztáshoz kötődő attitűdök alapján – szegmentálódnak a kockázatészlelés és a kockázatelfogadás alapján.
3. Eredményeim és szakmai tapasztalataim alapján modellt (partnerségi modell) és alapelveket dolgoztam ki a fogyasztókkal történő élelmiszerbiztonsági kockázatkommunikáció kormányzati megvalósítására. Munkatársaimmal közös javaslataink közül számos elem beépült az élelmiszerlánc-felügyeleti hatósági tevékenység jogi szabályozásába, szervezeti struktúrájába és jelenlegi gyakorlatába (ezek közé sorolható az élelmiszerlánc-felügyeleti törvény fogyasztói részének megerősítése, a jogsértések nyilvánosságra hozásának gyakorlata, fogyasztókkal, fogyasztóvédelmi civil szervezetekkel való kapcsolattartás intézményesítése az élelmiszerlánc-felügyeletért felelős minisztériumon belül, élelmiszerbiztonsági civil- és újságíró-továbbképzés, általános iskolai élelmiszerismeret-oktatás előkészítése).

Fontosabb hivatkozások

2008. évi XLVI. törvény az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről, Magyar Közlöny 95. sz. (2008. 07. 08.)
- Allport F.H. (1934): The J-Curve Hypothesis of Conforming Behavior. *Journal of Social Psychology*. 5 (1934): 141-183
- Altieri, M. A. (2001): *The Ecological Impacts of Agricultural Biotechnology*. American Institute of Biological Sciences, Washington
- Bánáti D., Lakner Z. (2003): Modern Biotechnology And The Hungarian Consumers. *Acta Alimentaria* Vol. 32 (Suppl.). Pp. 5-23.
- Bánáti D., Lakner Z., Szabó E., Kasza Gy. (2004): Towards the Understanding of the Food Consumers Attitudes and Choices. *Hungarian Agricultural Research*. pp. 29-44.
- Beck, U. (1992): *The risk society*. London: Sage
- Burton I., Kates R.W., White G. F. (1978): *The Environment as hazard*. Oxford University Press, Oxford, 1978
- Dudits Dénes ed. (2009): *Zöld géntechnológia és agrárinnováció*, Barabás Zoltán Biotechnológiai Egyesület, Szeged ISBN 978-963-06-7742-4,
- Durant J. (1999): Participatory Technology Assessment and the Democratic Model of the Public Understanding of Science, *Science and Public Policy* 26(5)
- Fischhoff B., Lichtenstein S., Slovic P., Derby S.L., Keeney R.L. (1981): *Acceptable risk*. Cambridge University Press, New York.
- Fischhoff B., Slovic P., Lichtenstein S., Read S., Combs B. (1978): How safe is safe enough? *Policy Sciences*, 8. 127–152. o.
- Giddens A. (1990): *Consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press
- Gille Zs. (2005): *The Tale of the Toxic Paprika: The Hungarian Taste of Euro-Globalization*. University of Illinois, Working Draft
- Grunert K. G. (1989): Another attitude on multi-attribute theories. In: Grunert, K. G. – Ölander, F. (ed.): *Understanding economic behaviour*, Dordrecht, p. 213-230.
- Gyaraky Z. (2009): A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium magyar élelmiszeriparra vonatkozó középtávú stratégiai elképzelései. FVM – Élelmiszerlánc-elemzési Főosztály (munkaanyag)
- Hagendijk R. P. (2004): The public understanding of science and public participation in regulated worlds. *Minerva*, Kluwer 42: 41–59, 2004.
- Hajdu I. Lakner Z. (1999): *Az Élelmiszeripar gazdaságtana*, Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó
- Held D. (1996). *Models of Democracy*. Polity Press and Stanford University Press.
- Heller, R. (2003): *GM-Nation? The findings of the public debate*. Clarity, London
- Herbert A. Simon (1960): *The New Science of Management Decision*, Harper&Brother, New York
- Hofmesiter-Tóth Á., Törőcsik M. (1996): *Fogyasztói magatartás*. Nemzeti Tankönyvkiadó. p. 196
- Kahneman D., Tversky A. (1974): Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science* Vol. 185 No. 4157 pp. 1124-1131
- Kahneman D., Slovic P., Tversky A. (Eds) (1982): *Judgement under uncertainty: Heuristics and biases*. Cambridge University Press, New York
- Kahneman D., Tversky A. (2000): *Choice, Values, Frames*. The Cambridge University Press. ISBN 0521621720
- Kotler P. (1998): *Marketing menedzsment*, Műszaki Könyvkiadó
- Lakner Z. (1996): Economic transition and new features of vertical realtions in the Hungarian food chain., *Acta Agronomica Hungarica*. vol. 44. no. 3, p. 301-319.

- Lakner Z. (2008): Turning the Rubiks cube:socio-economic modernisation, life quality, competitiveness and food reseach, *Acta Alimentaria*, 37, 4, p. 409-413
- Lang A., Lauber É., Darvas B. (2007): Early Tier Tests Insufficient for GMO Risk Assessment. *Nature Biotechnology* Volume 25 Number 1.
- Lehota J. (2001): Marketingkutató az agrárgazdaságban, OM, Budapest
- Lehota J., Horváth Á., Gyenge B. (2006): An empirical research of the factors determining customer behaviour in food retail stores. *Studies in Angricultural Economics*, No. 105. (2006) p.39-58
- Levidow L, (2006) 'European Public Participation as Risk Governance: Enhancing Democratic Accountability?', proceedings of the 'Participatory Approaches in Science and Technology' (PATH) conference, held on 5-7 June 2006, Edinburgh
- Levitt T. (1983): The Globalization of Markets, *Harvard Business Review*, May-June 1983
- Losey J. E., Rayor L.S., Carter M.E. (1999): Transgenic pollen harms monarch larvae. *Nature* 399 (6733): 214.
- Nowotny, H., Scott, P., Gibbons, M. (2001): Re-Thinking Science. Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty, Polity Press, Cambridge
- Slovic, P. (1987): Perception of Risk. *Science* 236. pp. 280-285.
- Snacken R. et al. (1997): The Next Influenza Pandemic: Lessons from Hong Kong, *Emerging Infectious Diseases* vol V nr 2
- Starr C. (1969): Social benefit versus technological risk. *Science*, 165. 1232–1238. o.
- Szabó E. (2006): Az eredet- és minőségjelzők alkalmazásának lehetőségei és feltételei a marketing-kommunikációban, PhD disszertáció, Corvinus Egyetem, p.1-177, 2006
- Szabó M. (ed.) (2000): Magyarország élelmiszerbiztonsági helyzete az ezredfordulón. Az Élelmiszerbiztonsági Tanácsadó Testület tanulmánya a Nemzeti Élelmiszerbiztonsági Program megalapozásához, Budapest
- Thibaut J., Walker L. (1975): *Procedural Justice: A Psychological Analysis*. John Wiley & Sons Inc
- Tversky A., Kahneman D. (1981): The framing of decisions and the psychology of choice., *Science* Nr. 211. 453-458
- Wildavsky A. (1979): No risk is the highest risk of all. *American Scientist* Vol. 67 Issue 1, p32
- Wohl, J. B. (1998): Consumers' Decision-Making and Risk Perceptions Regarding Foods Produced with Biotechnology. *Journal of Consumer Policy*, Volume 21, Number 4. pp 387-404.

A Bíráló Bizottság összetétele

Elnök:

Biacs Péter, DSc, BCE

Tagok:

Maráz Anna, PhD, BCE (pótelnök)

Király László, CSc, Állami Számvevőszék

Forgács Attila, PhD, BCE

Papp János, CSc, SZIE

Póttagok:

Ózsvári László, CSc, FVM

Hajdu Istvánné, CSc, BCE

Opponensek:

Horváth Attila, PhD, ZMNE

Kocsondi József, PhD, PE

Pótopponensek:

Király László, CSc, Állami Számvevőszék

Papp János, CSc, SZIE

Titkár:

Podruzsik Szilárd, PhD, BCE

Publikációs jegyzék

Kasza Gyula

Folyóiratcikkek

Pontszám

Folyóiratcikk (4 pont/cikk)

56

Idegen nyelven:

1. Zoltán Lakner – Gyula Kasza: *Hungarian consumers and genetic engineering*. Soziale Technik, vol. 2/2005 pp. 6-8. ISSN 1022-6893 DVR 0637955 4
2. Zoltán Lakner – Istvánné Hajdu – Bánáti Diána – Szabó Erzsébet – Gyula Kasza: *The application of multivariate statistical methods for understanding food consumer behaviour*. Studies in Agricultural Economics, 2006 No. 105 pp. 59-70 ISSN 1418-2106 4
3. Gyula Kasza – Zoltán Lakner: *The bird flu phenomenon in the mind of Hungarian consumers – experiences of a direct-question survey*. Acta Agraria Kaposváriensis, Vol. 10. no 2 2006 pp. 229-235 ISSN 1418-1789 4
4. D. Bánáti, Z. Lakner, E. Szabó & Gy. Kasza (2004): *Towards the Understanding of the Food Consumers Attitudes and Choices*. Hungarian Agricultural Research. pp. 29-44. 4

Magyar nyelven:

5. Kasza Gyula: *Fogyasztói kutatások a társadalmilag igazolható szakpolitika szolgálatában*. Fogyasztóvédelmi Szemle 2009/4 ISSN 1785-4741 4
6. Kasza Gyula: *Az élelmiszerlánc-biztonság aktuális kérdései és szerepe a katonai missziókban*. Hadmérnök, vol. IV. No. 3. pp 190-195 ISSN 1788-1919 4
7. Lakner Zoltán – Kasza Gyula: *A külföldi katonai missziók áttételes gazdasági hatásai*. Hadtudomány, vol. XVIII. no. 3-4. pp. 36-42. ISSN 1215-4121 4
8. Szilárd Podruzsik – Gyula Kasza: *Az élelmiszer-biztonság szabályozásának közgazdasági vetületei*. Gazdálkodás, vol. LII. no.1. pp.26-32 ISSN 0046-5518 4
9. Zoltán Lakner – Istvánné Hajdu – Karolina Kajári – Gyula Kasza – Péter Márkus – Béla Vizvári: *Versenyképes élelmiszergazdaság – élhető vidék (Négy tézis egy lehetséges fejlesztési politika körvonalainak meghatározásához)*. Gazdálkodás, vol. LI no. 4 2007 pp. 1-12 ISSN 0046-5518 4
10. Szilárd Podruzsik – Gyula Kasza: *Alapelvek az élelmiszerbiztonsági kockázatok gazdasági értékeléséhez*. Élelmezési Ipar, LXII/03 ISSN 0013-5909 4

11. Zoltán Lakner – Bánáti Diána – Szabó Erzsébet – Gyula Kasza: *A magyar fogyasztó és az élelmiszerek biztonsága*. A hús, vol. XIII no. 1 2003 pp. 49-55
ISSN 1215-0665 4
12. Attila Nagy – Gyula Kasza: *A globalizáció hatása az élelmiszerbiztonságra*.
Állatorvosi Kamarai Hírek, vol. XVI no. 5 ISSN 1788-2982 4
13. Attila Nagy – Gyula Kasza: *A globalizáció és az élelmiszerbiztonság*. Budapesti
Népegészségügy, 2005 no. 4 ISSN 0133-137X 4
14. Gyula Kasza – Szabó Rita – Zoltán Lakner: *A magyar élelmiszeripari kis- és
középvüzetek stratégiai primér felmérések tükrében*. Konzervújság, vol. XLIX no.
2-3 pp. 29-32; 82-83 2001 ISSN 0866-5125 4

Konferencia kiadványok

- Magyar nyelvű (full paper= legalább 3-4 oldal, cikk formájú) (3pont/közlemény) 27
1. Kasza Gyula – Boros Péter – Géher Dorottya – Hidi Edit: A hazai
élelmiszerbiztonsági kockázatkommunikáció rendszere és működése primer
kutatási eredmények tükrében. „Mezőgazdaság és vidék a klímaváltozás és a
válság szorításában”, IX. Wellmann Oszkár nemzetközi tudományos konferencia,
Hódmezővásárhely, 2010. április 22. 3
2. Kasza Gyula – Boros Péter – Géher Dorottya: A kereskedelmi és vendéglátó
ipari vállalkozásokban előforduló élelmiszerbiztonsági krízis-szituációk kezelése
és kommunikálása. - Vállalkozásbiztonság Konferencia, Harsányi János
Főiskola, Budapest, 2010. március 10. 3
3. Hidi Edit – Cseh Júlia – Kasza Gyula: Élelmiszerbiztonság a médiában – a
Fuzárium-ügy margójára. Szent-Iványi - Binder Napok és Rudnai-Kemenes
Tudományos Ülés. Magyar Zoonózis Társaság, Tiszafüred, 2009. 10. 16., 6 oldal 3
4. Kasza Gyula: Az élelmiszer biztonság aktuális kérdései. A katonai logisztika
időszerű kérdései. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem - Magyar
Hadtudományi Társaság. 2008. december 11., 12 oldal 3
5. Kasza Gyula: *A 2007-es guarumi krízissel kapcsolatos fogyasztói
kockázatestlelés nagy elemszámú minta alapján*. Szent-Iványi - Binder Napok és
Rudnai-Kemenes Tudományos Ülés 2008. Magyar Zoonózis Társaság. Ráckeve,
2008. október 8., 10 oldal 3
6. Krisztalovics Katalin - Kasza Gyula: *Gyomor-bélrendszeri megbetegedések* 3

- rejtett előfordulása és élelmiszerfogyasztással való lehetséges kapcsolata. Szent-Iványi – Binder Napok Tudományos Konferencia. Magyar Zoonózis Társaság. Visegrád, 2007. június 1., 8 oldal*
7. Gyula Kasza – Zoltán Lakner: *A madárinfluenza fogyasztói megítélése. Szent-Iványi – Binder Napok Tudományos Konferencia. Magyar Zoonózis Társaság. Szombathely, 2006. június 1., 4 oldal* 3
8. Attila Nagy – Gyula Kasza: *Az élelmiszerbiztonság új és kiújuló problémái. Szent-Iványi – Binder Napok Tudományos Konferencia. Magyar Zoonózis Társaság. Sárospatak, 2005. június 8-10.; 5 oldal* 3
9. Gyula Kasza: *Kockázatkommunikáció az élelmiszerbiztonságban. Szent-Iványi – Binder Napok Tudományos Konferencia. Magyar Zoonózis Társaság. Szeged, 2004. május 12-14.; 4 oldal* 3
- Magyar nyelvű (abstract) (1 pont/ közlemény) 12
1. Hetesi Erzsébet – Bíró Oszkár – Kasza Gyula – Papp Karina: *Piackutatási módszerek és eredmények a kisállatpraxisban. II. Parxismenedzsment Konferencia, Szent István Egyetem, Állatorvostudományi Kar. 2008. november 29.* 1
2. Kasza Gyula: *Közvélemény-kutatási és egyéb mérési módszerek alkalmazhatósága a hatósági és vállalati kockázatkommunikáció tervezésében. A Kárpátok-Eurorégió élelmiszerlánc felügyeleti körképe, Európai Élelmiszerlánc Parlament, Visegrád, 2008. november 25-27.* 1
3. Lakner Zoltán – Kasza Gyula: *A húsfogyasztás szociológiája. II. Húsok és húskészítmények élelmiszerbiztonsága konferencia. Országos Húsipari Kutatóintézet – MÉTE, Budapest, 2008. május 20.* 1
4. Gyula Kasza: *Élelmiszerbiztonsági hatóságok kommunikációja egy megváltozó gazdasági- és jogi térben. Lippay János - Ormos Imre - Vas Károly Tudományos Ülésszak, Budapesti Corvinus Egyetem, 2007. november 7-8.* 1
5. Szilárd Podruzsik - Gyula Kasza: *Az élelmiszerbiztonság közgazdasági háttere. Lippay János - Ormos Imre - Vas Károly Tudományos Ülésszak, Budapesti Corvinus Egyetem, 2007. november 7-8.* 1
6. Gyula Kasza – Zoltán Lakner: *Kockázatkommunikáció az élelmiszerbiztonság*

- területén. Veszélyhelyzeti Kommunikáció Tudományos Konferencia 2007.* 1
Budapesti Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar, Budapest,
2007. szeptember 10-11.
7. Gyula Kasza – Daczó Tímea: *Médiainfluenza – Élelmiszerbotrányok Magyarországon (egy megalapozó felmérés tapasztalatai).* XIII. ITF, Keszthely, 1
2007. március 22.
8. Gyula Kasza – Somogyvári Enikő – Szigeti Judit: *Genetikailag módosított növények Magyarországon - Egy döntés anatómiája.* XIII. ITF, Keszthely, 2007. 1
március 22.
9. Gyula Kasza: *Kommunikáció a magyar élelmiszerbiztonságban.* Lippay János – 1
Ormos Imre – Vas Károly Tudományos Ülésszak, Budapesti Corvinus Egyetem,
Budapest, 2005. október 19-20.
10. Diána Bánáti – Gyula Kasza – Erzsébet Szabó – Zoltán Lakner: *A GMO és a 1
fogyasztók: A génmódosított összetevőket tartalmazó élelmiszerek fogadtatása
kérdőíves felmérés alapján.* V. Nemzetközi Élelmiszertudományi Konferencia.
Szeged, 2002. október 25.
11. Gyula Kasza: *Az élelmiszer-biztonság érzékelése a hazai szakemberek és 1
fogyasztók szemével.* XIV. Élelmiszer Minőségellenőrzési Tudományos
Konferencia. Sárospatak, 2002. október 10.
12. Gyula Kasza: *Felmérési tapasztalatok: Élelmiszer-biztonság a fogyasztók 1
szemszögéből.* Élelmiszer-biztonsági Tanácsadók Szövetsége - alakuló ülés és
élelmiszer-biztonsági konferencia. Budapest, 2002. június 10.
- Nemzetközi konferencia (full paper) (5 pont/közlemény) 50
1. Gyula Kasza, Judith Szigeti, Szilárd Podruzsik, Krisztián Keszthelyi: *Risk 5
Communication at the Hungarian Guar Gum Scandal. The Integration of
Sustainable Agriculture, Rural Development, and Ecosystems in the Context of
Climate Change, the Energy Crisis and Food Insecurity. 12-14 November 2009,
Agadir*
2. Zoltán Lakner – Gyula Kasza: *Food industry: Risk Factory in the Risk Society.* 5
*Ethical Futures: Bioscience and Food Horizons, 8th Congress of the European
Society for Agricultural and Food Ethics. Nottingham, UK, 2009. július 2-4.*
3. Gyula Kasza – Katalin Kádár – Krisztián Keszthelyi: *Consumer acceptance of 5*

- new generations of genetically modified organisms*. 7th Annual IAS-STS Conference "Critical Issues in Science and Technology Studies". Institute for Advanced Studies on Science, Technology and Society, Graz, 2008. May 8-9. 5
4. Gyula Kasza: *Genetic consciousness of Hungarian Consumers - Mist Curtain in a former Iron Curtain Country*. New Biosciences / New Society?: Socio-cultural, bioethical and political implications of developments in the biosciences. Brocher Foundation and SATSU Geneva, 28-29 April 2008 5
5. Gyula Kasza: *Social trenches in the GM food battlefield: Experiences of a survey line in Hungary*. Promises and Challenges of the Life Science Industry in Central and Eastern Europe. InnoGen – Pasos, Prague, 2007. October 18-19. 5
6. Gyula Kasza – Tímea Daczó – Zsolt Novák: *A tale about the unconscious giant: Experiences of recent food risk communication studies from Hungary*. 6th Annual IAS-STS Conference "Critical Issues in Science and Technology Studies". Institute for Advanced Studies on Science, Technology and Society, Graz, 2007. May 24 – 25. 5
7. Gyula Kasza: *Hungarian birds under siege: Experiences of the avian influenza*. 5th Annual IAS-STS Conference - "Critical Issues in Science and Technology Studies,, Graz, 2006. május 26. 5
8. Gyula Kasza: *Risk communication in the Hungarian food safety control*. Critical Issues in Science and Technology Studies, 4th Annual IAS-STS Conference. Graz, 2005. március 1. 5
9. Zoltán Lakner – Gyula Kasza: *Accelerative and multiplicative economic effects of foreign missions from point of view of sending nations. Foreign Military Missions from Defence Economy's Point of View (with Afghanistan in Focus)*. Zrínyi Miklós University of National Defence, Budapest, 2008. May 30. 5
10. Gyula Kasza: *Consumer study on the acceptance of food products containing genetically engineered components*. 2nd International Conference for Young Researchers of Economics. Gödöllő, 2002. október 18. 5

Nemzetközi konferencia (abstract) (2 pont/közlemény) 4

1. Gyula Kasza – Judith Szigeti – Enikő Somogyváry: Background of a decision: Moratorium on genetically modified crops in Hungary, 5th Annual IAS-STS

Conference - "Critical Issues in Science and Technology Studies,, Graz, 2006. május 26-27. 2

2. Gyula Kasza: *Food safety from the view of the Hungarian consumers based upon a questionnaire survey*. 2nd International Conference for Young Researchers of Economics. Gödöllő, 2002. október 17. 2

Könyv, könyvrészlet, jegyzet

Magyar nyelvű (megkezdett ívenként) 6pont/ív= 11 old. (max.30pont/könyv) 12

1. Bánáti Diána - Gyula Kasza: *Biotechnológia: A magyar fogyasztók és szakemberek élelmiszer-biztonsági kockázatészlelése* (szerk.: Takács Júlia), BusinessClass Kiadó, 2003. pp. 109-121 ISBN: 963 210 948 1 12

Idegen nyelvű (megkezdett ívenként) 10pont/ív=11oldal (max. 50pont/könyv) 30

1. Zoltán Lakner – Gyula Kasza: *Food industry: Risk Factory in the Risk Society?* in *Ethical Futures: Bioscience and Food Horizons* (eds. Kate Millar, Pru Hobson West and Brigitte Nerlich). Wageningen Academic Publishers, 2009 pp. 251-258 ISBN: 978-90-8686-115-6 10
2. Gyula Kasza: *Food from the Risk Factory – recurrent problems of the European food safety system*, Yearbook of the Institute for Advanced Studies on Science, Technology and Society (szerk.: Arno Bammé – Günter Getzinger – Bernard Wieser), Profil Verlag, Munich, Vienna, 2006 pp. 159-176 ISBN 978-3-89019-613-8, 20

Szakmaspecifikus alkotások

Dokumentált ágazat- és alágazat fejlesztési terv (2 pont) 4

1. Zoltán Lakner – Istvánné Hajdu –Karolina Kajári – Gyula Kasza –Péter Márkus – Béla Vizvári: *Versenyképes élelmiszergazdaság – élhető vidék (Négy tézis egy lehetséges fejlesztési politika körvonalainak meghatározásához)*. Gazdálkodás, vol. LI no. 4 2007 pp. 1-12 ISSN 0046-5518 2
2. Javaslato az élelmiszerbiztonsági szakpolitika számára (2008): szakmai anyag az élelmiszerlánc-felügyeleti szakállamtitkár részére 2

Multimédiás oktatási tananyag készítése (2pont/2 tanóra)	134
Pénzügytan jegyzet (BCE-ÉTK) – 72 tanóra	72
Kockázatkezelés és -kommunikáció (oktatási anyag, BCE-ÉTK) – 48 tanóra	48
Kockázatkommunikáció (SZIE-ÁOTK) – 4 tanóra	4
Agrárgazdaságtan (SZIE-ÁOTK) – 10 tanóra	10
Külső kutatási források	5
Hazai tudományos és K+F munkák (nem témavezető) résztvevője- szerződésszámmal (1pont/téma)	2
INNOTÁRS - A biotechnológia társadalmasítása - Az élettudományi innovációk társadalmi elfogadottságának vizsgálata felmérések tükrében (NKTH-INNOTARS – 4BIOTARS-2009)	1
BIOTECHNOLÓGIA 2001 – A fogyasztók élelmiszerbiztonsági kockázatelemzése (KÉKI, OMFB - BIO-00069/2001)	1
Külföldi tudományos és K+F munkák (nem témavezető) résztvevője- szerződésszámmal (3pont/téma)	3
TRACK_FAST - Training Requirements and Careers for Knowledge-based Food Science and Technology (FP7-KBBE-227220)	3
Egyéb tudományos aktivitás	2
Tudományos társaság tisztségviselő (hazai 2 pont, külföldi 5 pont)	2
1. Magyar Zoonózis Társaság – választmányi tag	2

ÖSSZESÍTÉS - Tájépítészei és Tájökölógiai Doktori Iskola

	SAJÁT	MINIMUM
1. Publikációk		
1.1. Publikáció folyóiratban	56	min. 10
1.2 Konferencia kiadványban	93	min. 10
1.3 Könyv, jegyzet	42 (könyv)+134 (tananyag)	min. 0
1.4 Hivatkozások		min. 0
1. Összesen	319	min. 20
2. Szakmaspecifikus tud. Alkötások	4	min. 0
3. Külső kutatási források	5	min. 0
4. Tudományos utánpótlás nevelése		min. 0
5. Egyéb tudományos aktivitás	2	min. 0
1-5. Összesen	336 pont	min. 40 pont